

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání v senátu složeném z předsedy Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudce Ludvíka Davida a soudkyně Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **Vink - Plasty, s. r. o.**, se sídlem F. V. Veselého 2635/15, Praha 9, zastoupené JUDr. PhDr. Karolinou Spozdilovou, Ph.D., advokátkou se sídlem Národní 416/37, Praha 1, směřující proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2018, č. j. 21 Cdo 1922/2018-273, za účasti Nejvyššího soudu, jako účastníka řízení, a Ing. Karolíny Fichtové (dříve Hynštové), bytem Tvrdého 568/26, Brno, zastoupené JUDr. Stevem Georgesem, advokátem se sídlem Lidická 693/5a, Brno, jako vedlejší účastnice řízení,

t a k t o :

- I. **Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2018, č. j. 21 Cdo 1922/2018-273, bylo porušeno vlastnické právo a právo na podnikání stěžovatelky zaručené čl. 11 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení se zásadou *pacta sunt servanda* plynoucí z čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky.**
- II. **Tento rozsudek se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatelka proti v záhlaví citovanému rozsudku Nejvyššího soudu, neboť má za to, že jím byla porušena její základní práva zaručená v čl. 11

a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (dále jen „Protokol k Úmluvě“).

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, připojených listin a vyžádaného spisu, stěžovatelka se u Městského soudu v Brně (dále též jen „městský soud“) žalobou domáhala, aby byla žalované Ing. Karolíně Fichtové (dále též „vedlejší účastnice“) uložena povinnost zaplatit stěžovatelce částku 420.000 Kč s úroky z prodlení. Žalobu odůvodnila tím, že u ní žalovaná pracovala na základě pracovní smlouvy ze dne 1. 2. 2010, ve znění jejího dodatku ze dne 2. 1. 2012, na pozici obchodní manažerky a že v čl. VIII pracovní smlouvy byla mezi účastnicemi sjednána konkurenční doložka, v níž se žalovaná zavázala zdržet se po dobu jednoho roku po ukončení pracovního poměru výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti stěžovatelky nebo která by měla vůči ní soutěžní povahu. Stěžovatelka se zavázala poskytnout žalované přiměřené peněžité vyrovnání ve výši průměrného měsíčního výdělku za každý měsíc plnění tohoto závazku. Pro případ nesplnění závazku žalované byla sjednána smluvní pokuta ve výši průměrného ročního platu, tedy (při základní měsíční mzdě žalované ve výši 35.000 Kč) celkem 420.000 Kč. Pracovní poměr žalované skončil dohodou ke dni 31. 10. 2012. Následně, ke dni 1. 1. 2013, zanikla na základě výpovědi ze strany žalované rovněž konkurenční doložka. Ještě v období platnosti této doložky však žalovaná porušila svůj závazek zdržet se konkurenčního jednání, neboť se nechala zaměstnat u společnosti OSPAP, a. s., která vykonává činnost, jež má soutěžní povahu k předmětu činnosti stěžovatelky. Mezi účastnicemi řízení nebylo sporu o tom, že žalovaná u společnosti OSPAP, a. s., pracovala toliko čtyři dny (od 12. 11. 2012 do 15. 11. 2012), přičemž tento svůj nový pracovní poměr zrušila ve zkušební době. Navzdory krátké době nového zaměstnání žalované stěžovatelka uplatnila svůj nárok plynoucí ze zmíněné konkurenční doložky a s ní související smluvní pokuty.

3. Městský soud rozsudkem ze dne 31. 7. 2014, č. j. 13 C 50/2013-67, žalobu zamítl a rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 37.680 Kč. Ve věci samé dospěl městský soud k závěru, že žalobě nelze vyhovět, neboť pracovní smlouva včetně konkurenční doložky je neplatná.

4. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Brně (dále též jen „krajský soud“) usnesením ze dne 21. 9. 2015, č. j. 15 Co 76/2015-95, rozsudek městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, neboť dospěl k závěru, že předmětná pracovní smlouva je platná.

5. Městský soud poté rozsudkem ze dne 26. 4. 2017, č. j. 13 C 50/2013-191, žalované uložil, aby stěžovatelce zaplatila částku 35.000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,05% od 25. 2. 2013 do zaplacení, ve zbývající části žalobu zamítl a současně rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 114.032 Kč. Městský soud, vázán právním názorem odvolacího soudu, dospěl k závěru, že pracovní poměr žalované vznikl platně, přičemž v dodatku k pracovní smlouvě ze dne 2. 1. 2012 došlo rovněž k platnému sjednání konkurenční doložky. Konstatoval, že žalovaná porušila svůj závazek plynoucí z předmětné konkurenční doložky, současně však v rámci úvah o přiměřenosti smluvní pokuty zohlednil krátkou dobu zaměstnání u konkurence a žalované uložil zaplatit toliko částku 35.000 Kč. Městský soud uvedl, že během krátkého působení u konkurenčního zaměstnavatele žalovaná nemohla předat všechny informace, zkušenosti, poznatky a znalosti pracovních postupů, které získala u stěžovatelky.

6. Uvedený rozsudek městského soudu napadly obě účastnice řízení odvoláním. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 12. 12. 2017, č. j. 15 Co 248/2017-248, rozsudek soudu I. stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé potvrdil a v zamítavém výroku tento rozsudek změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit stěžovatelce částku 385.000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,05% od 25. 2. 2013 do zaplacení, a dále rozhodl, že žalovaná je povinna

zaplatit stěžovatelce na nákladech řízení před soudy obou stupňů částku 227.741,55 Kč. Odvolací soud dospěl k závěru, že smluvní pokutu sjednanou pro případ porušení závazku plynoucího z konkurenční doložky není možné moderovat. Smluvní pokuta nebyla dle názoru krajského soudu v rozporu s dobrými mravy a nebyla ani nepřiměřená, neboť pokud by se žalovaná zdržela zapovězené činnosti, měla by po dobu 12 měsíců právo na peněžité vyrovnání ve výši svého průměrného měsíčního platu; závazky stěžovatelky a žalované tedy byly dle krajského soudu synallagmatické. Odvolací soud rovněž uvedl, že na přiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat až následně z rozsahu porušení konkrétní smluvní povinnosti.

7. Proti odvolacímu rozsudku podala žalovaná dovolání, o němž Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodl tak, že rozsudek odvolacího soudu ve všech jeho výrocích změnil, v důsledku čehož byla žaloba stěžovatelky v celém rozsahu zamítnuta. Dovolací soud sice označil úvahu odvolacího soudu o tom, že sjednaná smluvní pokuta není nepřiměřená okolnostem případu, za „úplnou a správnou“, současně však uvedl, že výkon práva stěžovatelky spočívající v požadavku na zaplacení smluvní pokuty žalovanou byl v daném případě v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Nejvyšší soud zohlednil velmi krátkou dobu trvání nového pracovního poměru a dále též skutečnost, že pro případ možného zneužití citlivých informací a poznatků, které jsou součástí obchodního tajemství, měla stěžovatelka k dispozici jiné způsoby ochrany (např. právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži). Dovolací soud dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení před soudem I. stupně částku 109.868 Kč, na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 83.788 Kč a na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 41.204 Kč.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Uvedený rozsudek Nejvyššího soudu stěžovatelka napadá ústavní stížností, v níž se dovolává porušení čl. 11 a čl. 36 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Protokolu k Úmluvě. Stěžovatelka Nejvyššímu soudu konkrétně vytýká, že překročil obsah dovolání, což je v rozporu nejen s ustanovením § 242 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), ale především s čl. 36 Listiny. Zdůrazňuje, že žalovaná v dovolání nevznesla námitku výkonu práv v rozporu s dobrými mravy a tato námitka byla do dovolacího řízení zařazena z vlastní iniciativy Nejvyššího soudu. Postup dovolacího soudu tak odporuje principu zákazu překvapivosti soudních rozhodnutí, který je součástí ustálené judikatury Ústavního soudu (odkazuje na nález ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3085/15; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Stěžovatelka dále uvádí, že úvahy, kterými byl Nejvyšší soud veden při rozhodování o podaném dovolání, nečinil předmětem kontradiktorní diskuze stran, kterýžto požadavek je odvozen rovněž z judikatury zdejšího soudu (viz na nález ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16). Protiústavnost napadeného rozhodnutí spatřuje rovněž v paternalistickém a zájmy zaměstnavatele zcela přehlížejícím výkladu podústavního práva, který zcela popírá smysl institutu smluvní pokuty. V závěrečné části ústavní stížnosti stěžovatelka namítá dotčení legitimního očekávání, že jí bude obecnými soudy přiznána smluvní pokuta za nesporné porušení konkurenční doložky, jehož se dopustila žalovaná a jehož existenci ostatně uznal i Nejvyšší soud. Dle názoru stěžovatelky zasáhl Nejvyšší soud do jejích základních práv rovněž tím, že jí uložil povinnost k náhradě nákladů řízení.

III. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

9. Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení, která následně předal stěžovatelce k replice.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření navrhl, aby byla podaná ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Uvedl, že nepřekročil meze dovolání (otázka dobrých mravů totiž byla otevřena v bodě 3 dovolání) a odmítl též argument nepředvídatelnosti, související s tvrzeným porušením principu kontradiktornosti, neboť „zákon soudu neukládá, aby sdělil účastníkům svůj názor, jak věc hodlá rozhodnout“.

11. Vedlejší účastnice zdůraznila, že porušení dobrých mravů nebylo novou otázkou, kterou by dovolací soud zařadil do řízení ze své vlastní iniciativy. Odmítla, že by napadené rozhodnutí bylo překvapivé, neboť „Nejvyšší soud sám dospěl apelačním principem ke změně odvolacího rozsudku, tento postup není protiprávním, jelikož jej dovoluje ustanovení § 243d písm. b) občanského soudního řádu.“ Co se týká tvrzeného popření smyslu institutu smluvní pokuty, tato otázka „jde dle názoru vedlejší účastnice nad rámec přezkumné činnosti Ústavního soudu, jelikož se jedná o výklad jednoduchého práva, k němuž jsou v zásadě příslušné soudy obecné soustavy soudů. Tato jejich činnost nemůže být nahrazena činností Ústavního soudu.“

12. Stěžovatelka v replice Nejvyššímu soudu vytýká, že zcela opomenul zohlednit stěžovatelkou uváděný náleze zdejšího soudu ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16, obsahující následující právní větu (bod 20): „Ustanovení § 243d o. s. ř. samo o sobě nelze označit za ustanovení protiústavní. Při jeho aplikaci v jednotlivých případech však nelze odhlédnout od ústavních požadavků spravedlivého řízení, zejména požadavku, aby veškerá konečná rozhodnutí soudů ve věci samé byla přijímána při respektování práva na kontradiktorní řízení; každá ze stran musí zásadně mít možnost nejen předložit důkazy a argumenty, které považuje za nutné, aby její požadavky uspěly, ale také možnost seznámit se a vznést připomínky ke všem důkazům za účelem ovlivnit rozhodnutí soudu.“ V otázce smluvní pokuty stěžovatelka odkázala na náleze Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. I. ÚS 215/12, v němž zdejší soud prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistického odůvodňování zřejmě nespravedlnosti.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

13. Podstatou nyní projednávané ústavní stížnosti je posouzení přiměřenosti smluvní pokuty sjednané v konkurenční doložce ve smyslu ustanovení § 310 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“).

14. Ústavní soud v prvé řadě připomíná, že není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva; jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti ochrana ústavnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky], nikoliv "běžné" zákonnosti. Ústavnímu soudu proto nepřísluší, aby prováděl přezkum rozhodovací činnosti obecných soudů ve stejném rozsahu, jako činí obecné soudy; v posuzovaném případě v řízení o vedlejší účastnicí podaném dovolání či stěžovatelkou a vedlejší účastnicí podaném odvolání, anebo dokonce ve stejném rozsahu, jako učinil městský soud v řízení o zaplacení smluvní pokuty, a tedy, aby věc posuzoval z hledisek běžné zákonnosti.

15. Ústavní soud současně v mnoha svých rozhodnutích definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv a svobod jednotlivce [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, pokud nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného uspořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

16. Ústavní soud považuje shora nastíněné podmínky svého zásahu v nyní projednávaném případě za splněné. Dospěl totiž k závěru, že aplikace ustanovení § 310 zákoníku práce, jak byla provedena Nejvyšším soudem, je v rozporu s elementárními principy spravedlnosti. Tím, že dovolací soud nepřihlédl k ústavním principům, jež prostupují i úpravu obsaženou v podústavních předpisech, porušil ústavně zaručená práva stěžovatelky.

17. Také výklad ustanovení § 310 zákoníku práce totiž musí být proveden s ohledem na ústavně zaručená práva. Ačkoliv Listina primárně garantuje základní práva, která představují subjektivní veřejná práva a působí přímo pouze mezi jednotlivcem a veřejnou mocí, působí v některých případech základní práva tak, že podústavním právem "prozařují". Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni [srov. náleze ve věci sp. zn. I. ÚS 185/04 ze dne 14. 7. 2004 (N 94/34 SbNU 19) nebo náleze sp. zn. IV. ÚS 27/09 ze dne 11. 9. 2009 (N 200/54 SbNU 489)].

18. Úprava konkurenčních doložek, jak je provedena v zákoníku práce, je navázána zejména na čl. 26 Listiny, které zaručuje svobodné podnikání. Toto ustanovení přímo chrání jednotlivce primárně před zásahy ze strany veřejné moci, avšak ovlivňuje i výklad zákonné úpravy, která má sloužit k ochraně podnikatelské činnosti před škodlivými zásahy jednotlivců (tj. v horizontální rovině).

19. Právo na svobodné podnikání podle čl. 26 Listiny, jež v tomto případě působí jako objektivní hodnota limitující výklad podústavního práva, je navíc nutné vykládat spolu se zásadou materiálního právního státu zakotvenou v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Takto vyloženo dává uvedené ustanovení obecným soudům povinnost poskytnout ochranu podnikatelské činnosti, pokud je do ní v souvislosti s porušením smluvního závazku plynoucího z konkurenční doložky sjednané v pracovní smlouvě zasaženo způsobem, který, byť jen potenciálně, zvýhodňuje konkurenci. Ústavně konformní výklad ustanovení § 310 zákoníku práce by tedy měl podnikateli (zaměstnavateli) v co možná nejvyšší míře zaručit právo na podnikání, které však může být plnohodnotně rozvíjeno pouze v prostředí, jež důsledně brání případnému zneužití informací nabytých při výkonu zaměstnání a potenciálnímu konkurenčnímu střetu zájmů, k němuž by mohlo dojít mezi bývalým zaměstnavatelem a bývalým zaměstnancem, příp. třetí osobou, pro niž bývalý zaměstnanec vykonává výdělečnou činnost; tyto podmínky byly ovšem naplněny toliko v rozhodnutí krajského soudu (č. j. 15 Co 248/2017-248), jež však bylo k dovolání vedlejší účastnice změněno Nejvyšším soudem. Právní posouzení – následně přijaté v napadeném dovolacím rozsudku a shora nastíněné - které jednání vedlejší účastnice aprobejuje, resp. bagatelizuje („*žalovaná porušila svou smluvní povinnost (závazek) vyplývající z konkurenční doložky pouze v zanedbatelném rozsahu*“), nicméně shora předestřeným požadavkům nevyhovuje.

20. Ústavní soud připomíná smysl a účel konkurenční doložky, jenž spočívá v preventivní ochraně zaměstnavatele před únikem informací ke konkurenčnímu podnikateli prostřednictvím zaměstnanců, kteří se v průběhu svého pracovního poměru u zaměstnavatele seznamují s informacemi, které mají povahu obchodního tajemství nebo které jsou takového charakteru, že jsou způsobilé zjednat konkurenčnímu podnikateli v hospodářské soutěži výhodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3034/2011 ze dne 11. 9. 2012; veškerá rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na <http://www.nsoud.cz/>). Jak přitom v napadeném rozhodnutí správně poznamenal Nejvyšší soud (srov. s. 11 rozsudku), „*okolnost, zda zaměstnanec informace skutečně použije (zneužije) ve prospěch nového zaměstnavatele, případně ve prospěch vlastního podnikání, není v tomto směru podstatná*.“ Závěr o porušení smluvní povinnosti plynoucí z konkurenční doložky, opravňující zaměstnavatele k vymáhání smluvní pokuty, jež představuje nikoliv jen sankci za porušení smluvní povinnosti, ale rovněž paušalizovanou kompenzaci svého druhu za (byť jen potenciální) únik citlivých obchodních informací, lze totiž odvodit již jen z pouhé objektivně

dané skutečnosti v podobě výkonu výdělečné činnosti, která je shodná s předmětem činnosti původního zaměstnavatele nebo která má vůči němu soutěžní povahu, což nastalo právě v nyní projednávaném případě.

21. Jak vyplývá z předchozích úvah, vzhledem ke smluvní povaze konkurenčních doložek je nezbytné vykládat předmětné ustanovení § 310 zákoníku práce rovněž v souladu s ústavní zásadou *pacta sunt servanda* (smlouvy je třeba dodržovat). Ústavní soud ve své judikatuře dovodil, že tato zásada vyplývá z principů právního státu dle čl. 1 odst. 1 Ústavy a je možné se jí dovolávat i v řízení o ústavní stížnosti [srov. již nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/96 ze dne 7. 10. 1996 (N 96/6 SbNU 197); nálezy sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016, body 48 a 54; nálezy sp. zn. I. ÚS 34/17 ze dne 25. 7. 2017, body 29 a 33; nálezy sp. zn. I. ÚS 1653/17 ze dne 17. 10. 2017, bod 36; nálezy sp. zn. II. ÚS 1858/18 ze dne 16. 10. 2018, bod 22]. Jak Ústavní soud připomněl v nálezu sp. zn. II. ÚS 3292/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 140/58 SbNU 163), bodě 37, soukromé právo je - vedle autonomie vůle - založeno právě na *zásadě pacta sunt servanda*, která bývá dokonce považována „za nejvyšší zásadu právní, resp. za nejvyšší přirozenoprávní normu, od které je odvozeno veškeré právo“.

22. Jelikož zásada *pacta sunt servanda* vyplývá z principů právního státu dle čl. 1 odst. 1 Ústavy, má povahu ústavní zásady, a tudíž prostupuje celým právním řádem, včetně zákoníku práce. Zásada *pacta sunt servanda* se uplatňuje všude tam, kde se v právním řádu vyskytuje smlouva, jako obecný právní institut, neboť jsou vzájemně nerozlučně spjaty. Tato zásada totiž nevyjadřuje nic jiného než skutečnost, že smlouva je závazná. Závaznost smlouvy je přitom jejím pojmovým znakem. Nelze tak uvažovat o "nezávazné smlouvě" a samo toto slovní spojení je protimluv. Výklad Nejvyššího soudu učiněný v napadeném rozhodnutí však závaznou povahu konkurenční doložky nerespektuje.

23. Ústavní soud připomíná, že dohoda o konkurenční doložce představuje obecně přípustný prostředek omezení práva zaměstnance na svobodnou volbu povolání a podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Zdejší soud však již v minulosti opakovaně zdůraznil, že v případech těchto dohod (a s nimi spjatých ujednání o smluvní pokutě) je nutno dostát požadavku rovnosti účastníků, resp. vyváženosti vzájemných práv a povinností, které smluvním stranám z ujednání o konkurenční doložce vyplývají [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 192/95 ze dne 1. 11. 1995 (N 73/4 SbNU 197)], což ostatně reflektuje i ustanovení § 310 odst. 3 zákoníku práce, z něhož vyplývá, že smluvní pokuta má být přiměřená okolnostem případu.

24. Ústavní soud má ve shodě s odvolacím soudem za to, že v nyní projednávaném případě nastavení i konkrétní výše sjednané smluvní pokuty za porušení povinnosti stanovené v konkurenční doložce uvedenému požadavku přiměřenosti, a tedy i zásadě rovnosti v právech, plně dostojí. Nelze totiž přehlédnout, že smluvní pokuta, jíž se nyní stěžovatelka domáhá, nepřesahuje výši peněžitého plnění, které by bylo vedlejší účastníci poskytnuto, pokud by se po sjednanou dobu chovala v souladu s konkurenční doložkou. Řešení zvolené Nejvyšším soudem naopak požadovanou rovnováhu narušuje, aniž by však bylo podloženo argumenty, které by z pohledu Ústavního soudu byly způsobilé přesvědčivě odůvodnit zásah do základního práva stěžovatelky zaručeného čl. 26 odst. 1 Listiny a zásady *pacta sunt servanda* plynoucí z čl. 1 odst. 1 Ústavy.

25. Nejvyšší soud sice v napadeném rozhodnutí vzal v potaz, že vedlejší účastnice nastoupila do zaměstnání v konkurenční společnosti bezprostředně po skončení pracovního poměru u stěžovatelky, z čehož dovodil, že byla pro nového zaměstnavatele "cenná", současně však uvedl, že vzhledem ke skutečnosti, že nový pracovní poměr vedlejší účastnice trval jen několik málo dní, byla smluvní povinnost vyplývající z konkurenční doložky porušena pouze v zanedbatelném rozsahu (srov. s. 10-11 rozsudku Nejvyššího soudu). Výkon práva stěžovatelky spočívající v požadavku na zaplacení smluvní pokuty vedlejší účastnicí v plné výši, tj. tak, jak o něm bylo rozhodnuto odvolacím soudem, proto dovolací soud

shledal rozporným s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku a přistoupil k moderaci sjednané smluvní pokuty, v důsledku čehož byla žaloba stěžovatelky v celém rozsahu zamítnuta.

26. Ústavní soud se se závěry Nejvyššího soudu neztotožňuje, neboť je toho názoru, že pro vznik nároku na zaplacení smluvní pokuty sjednané v konkurenční doložce je určující toliko a pouze porušení povinnosti bývalého zaměstnance zdržet se výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti bývalého zaměstnavatele nebo která by měla vůči němu soutěžní povahu, nikoliv však doba trvání nového zaměstnání či okolnost, zda zaměstnanec chráněné informace skutečně použije (zneužije) ve prospěch nového zaměstnavatele, případně ve prospěch vlastního podnikání. Nárok bývalého zaměstnavatele tedy není jakkoliv oslaben ani v situacích, kdy není "postaveno na jisto", že bývalý zaměstnanec skutečně zneužil citlivé informace, resp. v situacích, kdy byl u konkurence zaměstnán byť jen několik málo dní (nelze totiž přehlédnout, že k případnému předání citlivých informací a know-how *může* dojít i v horizontu pár hodin či dokonce jen minut – např. zkopírováním dat na pevný disk). Přitom možnost původního zaměstnavatele prokázat, že zaměstnanec chráněné informace skutečně využil, je v praxi již z povahy věci spíše jen iluzorní.

27. Pro zdejší soud je v nyní projednávaném případě podstatné, že lze ze spisu dovodit jednoznačný závěr o porušení závazku vedlejší účastnice zdržet se konkurenčního jednání (srov. s. 12-13 rozsudku městského soudu). Např. odvolací soud zhodnotil (srov. s. 7-8 rozsudku krajského soudu), že s ohledem na provedené dokazování je zřejmé, že vedlejší účastnice „*měla přístup do databáze informačního systému [stěžovatelky], měla informace o zákaznících, o materiálu na skladě, o cenových nabídkách [...] disponovala informacemi, kterými mohla ovlivnit postavení svého nového zaměstnavatele na trhu*“, resp. že nastoupila jako obchodní manažer k novému zaměstnavateli, který „*vystupoval jako konkurent ve vztahu k bývalému zaměstnavateli*.“ Ústavní soud nehodlá tyto skutkové závěry zpochybňovat. Z ústavněprávního pohledu je totiž podstatné, že obecné soudy zdůvodnily (srov. např. s. 7-8 rozsudku krajského soudu), proč nepřisvědčily odlišnému názoru vedlejší účastnice, jež setrvalé uvádí, že konkurenční doložku neporušila, neboť „*jako řadový obchodní manažer neměla přístup k zvláštním údajům a informacím, které by mohly být využitelné v rámci konkurenčního boje [...] a že u nového zaměstnavatele působila v jiném segmentu sortimentu než u stěžovatelky*“ (srov. s. 4 vyjádření vedlejší účastnice k ústavní stížnosti, a dále s. 4-5 rozsudku Nejvyššího soudu). Touto polemikou s odlišnými skutkovými zjištěními obecných soudů se však zdejší soud, který není "další soudní instancí", nemá důvod zabývat. Ústavní soud zdůrazňuje, že ve své ustálené judikatuře zřetelně a opakovaně vymezil, že mu zásadně nepřísluší hodnotit hodnocení důkazů, resp. znovu posuzovat skutkový stav zjištěný obecnými soudy [srov. k tomu např. nálezy sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405); nebo sp. zn. I. ÚS 553/05 ze dne 20. 9. 2006 (N 167/42 SbNU 407)], byť si současně vyhradil možnost zásahu v případech, v nichž by shledal extrémní nesoulad mezi prováděnými důkazy a skutkovými zjištěními. V nyní projednávané věci však takový nesoulad dle Ústavního soudu nenastal. Podstata rozhodované věci totiž spočívá v jejím ústavně konformním právním posouzení.

28. Ústavní soud je dále toho názoru, že pokud by byl akceptován závěr Nejvyššího soudu o toliko zanedbatelném porušení smluvní povinnosti vyplývající z konkurenční doložky, stala by se její použitelnost v praxi velmi spornou, neboť zaměstnavatelé by si nemohli být jisti, zda by její budoucí porušení ze strany zaměstnance nebylo v soudním sporu shledáno rovněž zanedbatelným, v důsledku čehož by ovšem sjednání konkurenční doložky pro zaměstnavatele zcela postrádalo svůj smysl (srov. obdobně Mlýnková, Alice, Drhová, Andrea. Konkurenční doložka podle zákoníku práce v souvislostech (část I). *Soukromé právo*. 2019, č. 2, s. 26). Hranice mezi přijatelným zanedbatelným porušením smluvní

povinnosti na straně jedné a nepřijatelným nezanedbatelným porušením na straně druhé je navíc z povahy věci nejasná a fakticky nepředvídatelná, tj. otevírající prostor pro případnou svévůli, což je nicméně z ústavního hlediska s ohledem na požadavek zajištění právní jistoty účastníků právního vztahu (v tomto případě založeného konkurenční doložkou) neakceptovatelné [k principu právní jistoty srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016 (N 188/83 SbNU 81), bod 21 a tam citovanou judikaturu].

29. Ústavnímu soudu proto zbývá vypořádat otázku moderace smluvní pokuty pro tvrzený rozpor s dobrými mravy. Nejvyššímu soudu lze skutečně přisvědčit, že dobré mravy mohou vystupovat jako nejzazší korektiv autonomie vůle [srov. nálezy II. ÚS 2108/14 ze dne 1. 9. 2015 (N 160/78 SbNU 409), bod 20]. V citovaném nálezu zdejší soud tento právní závěr dále rozvedl, přičemž konstatoval, že *„úkol soudů, zvláště posuzují-li ve své rozhodovací praxi spory mající základ v závazkovém právu, je proto nalézt v rámci konkrétního ekonomicko-právního vztahu jeho těžiště tak, aby byl nalezen nejen optimální užitek pro smluvní strany, ale aby bylo dosaženo - je-li to samozřejmě možné - jistého rovnovážného stavu (řeceno ekonomickou analýzou práva, jde o hledání "bliss point" - srov. k tomu blíže například Reichardt, Raimund M., von. Gesellschaftliche Bedarfsanalyse: Ansatz zur Ermittlung der Bürger-Präferenzen für öffentliche Güter. Berlin: Duncker und Humblot, 1979, s. 27 a násl.). V intencích dané věci to znamená zjistit, co strany realizací smluvního vztahu sledovaly, čeho ve výsledku bylo dosaženo a zda lze takový výsledek považovat za spravedlivý.“*

30. Při zvažování toho, zda se uvedený myšlenkový algoritmus Nejvyššímu soudu podařilo ústavně akceptovatelným způsobem naplnit, vyšel Ústavní soud z východisek předestřených výše, z nichž nejzásadnější je skutečnost, že vedlejší účastnice porušila povinnost plynoucí z konkurenční doložky. Stěžovatelka, uplatňující vzniklý nárok na zaplacení smluvní pokuty, se svou žalobou přesto neuspěla, v důsledku čehož jí navíc byla nákladovým výrokem napadeného rozhodnutí stanovena povinnost uhradit vedlejší účastnici náklady řízení v částce 234.860 Kč. Tento výsledný stav, příznivý toliko pro vedlejší účastnici, jakožto smluvní stranu, jež prokazatelně nedostala svým závazkům, však Ústavní soud nepovažuje za spravedlivý.

31. Ústavní soud má za to, že požadované rovnováhy ve vzájemném vztahu stěžovatelky a vedlejší účastnice je v nejvyšší míře dosahováno právě jen původním (tj. obecnými soudy nemoderovaným) smluvním nastavením obsaženým v konkurenční doložce, což nicméně reflektoval pouze krajský soud. Toto nastavení totiž poskytuje ochranu nejen stěžovatelčinu právu na podnikání, ale současně též respektuje právo vedlejší účastnice na svobodnou volbu povolání. Nelze totiž přehlédnout, že pokud by vedlejší účastnice dostala svým smluvním povinnostem, náleželo by jí peněžité vyrovnání ve výši průměrného ročního platu, tedy (při základní měsíční mzdě vedlejší účastnice ve výši 35.000 Kč) celkem 420.000 Kč. Pokud tedy bylo mezi oběma účastnicemi smlouveno, že v případě porušení závazku zdržet se konkurenčního jednání je vedlejší účastnice povinna zaplatit stěžovateli smluvní pokutu ve stejné výši, nespátřuje Ústavní soud na takové dohodě cokoliv nemorálního, co by odůvodnilo následnou moderaci smluvní pokuty za použití ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku.

V. Závěr

32. Ústavní soud tedy uzavírá, že Nejvyšší soud napadeným rozhodnutím neoprávněně zasáhl do základního práva stěžovatelky zaručeného čl. 11 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny ve spojení se zásadou *pacta sunt servanda* plynoucí z čl. 1 odst. 1 Ústavy. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil.

33. Tímto zrušovacím nálezem Ústavní soud otevírá procesní prostor pro to, aby Nejvyšší soud znovu posoudil dovolání podané vedlejší účastnicí, a to zejména s ohledem na naplnění shora předešlých základních práv a ústavních principů.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 2. května 2019

Vojtěch Šimíček
předseda senátu